

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

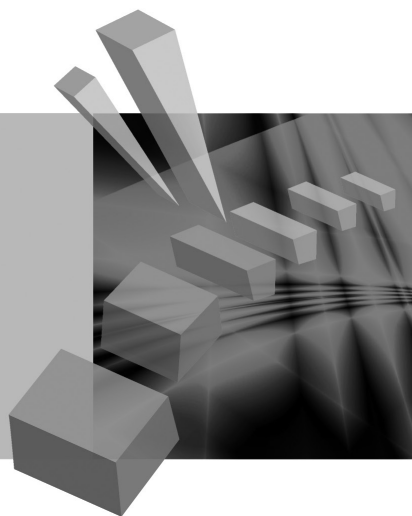
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

279

Taksonomia 21

Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Tytuł dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego

oraz ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy danych PTS

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)

ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: Sejm VI kadencji – maszynka do głosowania	11
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Zmienne ukryte w modelach ekonomicznych – respecyfikacja modelu Kleina I	19
Jan Paradysz: Nowe możliwości badania koniunktury na rynku pracy	29
Krzysztof Najman: Samouczące się sieci GNG w grupowaniu dynamicznym zbiorów o wysokim wymiarze	41
Kamila Migdał-Najman: Zastosowanie jednowymiarowej sieci SOM do wyboru cech zmiennych w grupowaniu dynamicznym	48
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Zróżnicowanie płac ze względu na płeć: zastosowanie drzew klasyfikacyjnych	58
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Przestrzenna klasyfikacja gmin ze względu na sprzedaż użytków gruntowych zbywanych przez ANR w województwie zachodniopomorskim	67
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Klasyfikacja internetowych rachunków bankowych z uwzględnieniem zmiennych symbolicznych.....	77
Marta Jarocka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wynik porządkowania liniowego na przykładzie rankingu polskich uczelni	85
Anna Zamojska: Badanie zgodności rankingów wyznaczonych według różnych wskaźników efektywności zarządzania portfelem na przykładzie funduszy inwestycyjnych.....	95
Dorota Rozmus: Porównanie dokładności taksonomicznej metody propagacji podobieństwa oraz zagregowanych algorytmów taksonomicznych opartych na idei metody <i>bagging</i>	106
Ewa Wędrowska: Wrażliwość miar dywergencji jako mierników niepodobieństwa struktur.....	115
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Wpływ automatycznego tłumaczenia na wyniki automatycznej identyfikacji charakteru opinii konsumenckich ...	124
Małgorzata Misztal: Ocena wpływu wybranych metod imputacji na wyniki klasyfikacji obiektów w modelach drzew klasyfikacyjnych.....	135
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Badanie wpływu wyboru współczynnika zależności na grupowanie szeregów czasowych	146
Tomasz Szubert: Czynniki różnicujące poziom zadowolenia z życia oraz wartości życiowe osób sprawnych i niepełnosprawnych w świetle badań „Diagnozy społecznej”	154

Marcin Szymkowiak: Konstrukcja estymatorów kalibracyjnych wartości globalnej dla różnych funkcji odległości	164
Wojciech Roszka: Szacowanie łącznych charakterystyk cech nieobserwowanych łącznie	174
Justyna Brzezińska: Metody wizualizacji danych jakościowych w programie R	182
Agata Sielska: Regionalne zróżnicowanie potencjału konkurencyjnego polskich gospodarstw rolnych w województwach po akcesji do Unii Europejskiej	191
Mariusz Kubus: Liniowy model prawdopodobieństwa z regularyzacją jako metoda doboru zmiennych	201
Beata Basiura: Metoda Warda w zastosowaniu klasyfikacji województw Polski z różnymi miarami odległości	209
Katarzyna Wardzińska: Wykorzystanie metody obwiedni danych w procesie klasyfikacji przedsiębiorstw	217
Katarzyna Dębowska: Modelowanie upadłości przedsiębiorstw oparte na próbach niezbilansowanych	226
Danuta Tarka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wyniki klasyfikacji obiektów na przykładzie danych dotyczących ochrony środowiska ..	235
Artur Czech: Zastosowanie wybranych metod doboru zmiennych diagnostycznych w badaniach konsumpcji w ujęciu pośrednim	246
Beata Bal-Domańska: Ocena relacji zachodzących między inteligentnym rozwojem a spójnością ekonomiczną w wymiarze regionalnym z wykorzystaniem modeli panelowych	255
Mariola Chrzanowska: <i>Ordinary kriging</i> i <i>inverse distance weighting</i> jako metody szacowania cen nieruchomości na przykładzie warszawskiego rynku	264
Adam Depta: Zastosowanie analizy wariancji w badaniu jakości życia na podstawie kwestionariusza SF-36v2	272
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Wykorzystanie estymacji pośredniej uwzględniającej korelację przestrzenną w badaniach cen mieszkań	281
Karolina Paradysz: Benchmarkowa analiza estymacji dla małych obszarów na lokalnych rynkach pracy	291
Anna Gryko-Nikitin: Dobór parametrów w równoległych algorytmach genetycznych dla problemu plecakowego	301
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowiecki: Zastosowanie reguł asocjacyjnych do analizy danych ankietowych w wybranych obszarach logistyki przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	311
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Zastosowanie metod statystyki wielowymiarowej do oceny wydolności stawów kolanowych u pacjentów z chorobą zwyrodnieniową leczonych operacyjnie	321
Dorota Perło: Rozwój zrównoważony w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym – analiza przestrzenna	331

Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska, Analiza i diagnoza wielkości produkcji energii odnawialnej w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej..	342
--	-----

Summaries

Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: VIth-term Sejm – a voting machine	18
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Latent variables in econometric models – respecification of Klein I model	28
Jan Paradysz: New possibilities for studying the situation on the labour market	40
Krzysztof Najman: Self-learning neural network of GNG type in the dynamic clustering of high-dimensional data.....	47
Kamila Migdał-Najman: Applying the one-dimensional SOM network to select variables in dynamic clustering	57
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Gender wage gap: application of classification trees.....	66
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Spatial classification of communes by usable land traded by the APA in the Zachodniopomorskie voivodeship...	76
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Classification of Internet banking accounts including symbolic variables	84
Marta Jarocka: The impact of the method of the selection of diagnostic variables on the result of linear ordering on the example of ranking of universities in Poland.....	94
Anna Zamojska: Empirical analysis of the consistency of mutual fund ranking for different portfolio performance measures.....	105
Dorota Rozmus: Comparison of accuracy of affinity propagation clustering and cluster ensembles based on bagging idea.....	114
Ewa Wędrowska: Sensitivity of divergence measures as structure dissimilarity measurements	123
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Machine translation impact on the results of the sentiment analysis	134
Małgorzata Misztal: Assessment of the influence of selected imputation methods on the results of object classification using classification trees ...	145
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Simulation study of the selection of coefficient depending on the clustering time series.....	153
Tomasz Szubert: Factors differentiating the level of satisfaction with life and the life's values of people with and without disabilities in the light of the "Social Diagnosis" survey	162
Marcin Szymkowiak: Construction of calibration estimators of totals for different distance measures	173

Wojciech Roszka: Joint characteristics' estimation of variables not jointly observed.....	181
Justyna Brzezińska: Visualizing categorical data in \mathbf{R}	190
Agata Sielska: Regional diversity of competitiveness potential of Polish farms after the accession to the European Union	200
Mariusz Kubus: Regularized linear probability model as a filter	208
Beata Basiura: The Ward method in the application for classification of Polish voivodeships with different distances.....	216
Katarzyna Wardzińska: Application of Data Envelopment Analysis in company classification process.....	225
Katarzyna Dębowska: Modeling corporate bankruptcy based on unbalanced samples	234
Danuta Tarka: Influence of the features selection method on the results of objects classification using environmental data.....	245
Artur Czech: Application of chosen methods for the selection of diagnostic variables in indirect consumption research.....	254
Beata Bal-Domańska: Assessment of relations occurring between smart growth and economic cohesion in regional dimension using panel models	263
Mariola Chrzanowska: Ordinary kriging and inverse distance weighting as methods of estimating prices based on Warsaw real estate market	271
Adam Depta: Application of analysis of variance in the study of the quality of life based on questionnaire SF-36v2	280
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Using indirect estimation with spatial autocorrelation in dwelling price surveys.....	290
Karolina Paradysz: Benchmark analysis of small area estimation on local labor markets	300
Anna Gryko-Nikitin: Selection of various parameters of parallel evolutionary algorithm for knapsack problems	310
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowiecki: Application of association rules for the survey of data analysis in the selected areas of logistics in food processing companies	320
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Using multivariate statistical methods to assess the capacity of the knee joint among the patients treated surgically for osteoarthritis	330
Dorota Perło: Sustainable development in the economic, social and environmental dimensions – spatial analysis.....	341
Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska: Analysis and diagnosis of the volume of renewable energy production in Poland compared to EU countries	352

Artur Czech

Politechnika Białostocka

ZASTOSOWANIE WYBRANYCH METOD DOBORU ZMIENNYCH DIAGNOSTYCZNYCH W BADANIACH KONSUMPCJI W UJĘCIU POŚREDNIM

Streszczenie: W artykule podjęto próbę poszukiwania najefektywniejszego narzędzia doboru i analizy zestawu zmiennych diagnostycznych wykorzystywanych do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim z użyciem ocen syntetycznych. Analizie poddano różne podejścia w procesie doboru zmiennych diagnostycznych do modelu taksonomicznego w ujęciu województw. Szczególną uwagę zwrócono na postulat oddzielnego traktowania Warszawy na terenie województwa mazowieckiego. Taki sposób prowadzenia analizy może powodować występowanie asymetrii rozkładu empirycznego w rozkładach cech diagnostycznych, co wymaga zastosowania metod mających na celu eliminację niedoskonałości analiz na etapie statystycznego doboru finalnego zestawu cech diagnostycznych.

Słowa kluczowe: konsumpcja w ujęciu pośrednim, dobór cech diagnostycznych, miernik syntetyczny.

1. Wstęp

Podstawą stosowania prawidłowej polityki regionalnej w warunkach występowania ograniczeń środków finansowych pochodzących zarówno z funduszy unijnych, jak i z budżetu państwa, powinna być rzetelna diagnoza zaspokojenia potrzeb społeczeństwa. Potrzeby i stopień ich zaspokojenia można mierzyć nie tylko wprost przez analizę struktury spożycia dóbr materialnych i usług wyłącznie na podstawie danych z Badań Budżetów Gospodarstw Domowych przeprowadzanych przez GUS (konsumpcja w ujęciu bezpośrednim), ale także w sposób pośredni. Konsumpcja w ujęciu pośrednim traktowana jest jako wskaźnik zmian społecznych (np. poziomu, jakości i godności życia); źródłem ocen liczbowych są wyniki empirycznych badań GUS oraz badań według koncepcji różnych autorów; pomiar konsumpcji w tym ujęciu ma ważne znaczenie dla polityki społecznej, która jest postrzegana jako „hamulec wzrostu gospodarczego pasożytujący na bogactwie narodowym” [Słaby 2006b, s. 81].

Oszacowanie szans i zagrożeń w rozwoju społeczno-gospodarczym poszczególnych regionów Polski w ujęciu województw możliwe jest wtedy, gdy wskaza-

ne zostaną mierniki pozwalające w prawidłowy i rzetelny sposób określić rozwój poszczególnych jednostek terytorialnych, na co pozwala m.in. zastosowanie metod taksonomicznych. W każdej analizie taksonomicznej na wstępie konieczne jest określenie obiektów będących przedmiotem badania oraz zestawu cech diagnostycznych, które będą opisywały jednostki podlegające ocenie pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego mierzonego stanem konsumpcji w ujęciu pośrednim, np. poziomu życia. Jest to niezwykle istotne, ponieważ to od prawidłowego doboru tzw. finalnego zestawu cech diagnostycznych w znacznym stopniu zależą wyniki dokonywanych ocen, bez względu na stosowane w dalszych etapach analizy taksonomicznej algorytmy postępowania [Panek 2009, s. 16].

Celem pracy jest poddanie weryfikacji wybranych, statystycznych metod doboru finalnego zestawu cech diagnostycznych do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim (poziomu życia) z zastosowaniem metod taksonomicznych. W warunkach zaś asymetrii rozkładu empirycznego zastosowanie klasycznych procedur doboru cech nie jest wystarczające.

2. Podstawy teoretyczne zastosowanych metod badawczych

Każde badanie taksonomiczne powinno zostać poprzedzone doбором zestawu cech diagnostycznych. W większości przypadków dobór ten składa się z następujących etapów: doboru merytorycznego, który umożliwia zgromadzenie tzw. potencjalnego zestawu cech diagnostycznych, oraz ich weryfikacji statystycznej. Dobór merytoryczny zawsze niesie za sobą dozę arbitralizmu i może zniekształcać wyniki badań. W wielu przypadkach zestawy potencjalnych zmiennych diagnostycznych mogą przyjmować znaczne rozmiary.

Wówczas pomocne staje się wykorzystanie metod statystycznych, gdzie prawidłowy w sensie statystycznym dobór finalnego zestawu cech powinien obejmować analizę zmienności oraz korelacji. Należałoby podkreślić, iż statystyczny dobór cech diagnostycznych stanowi solidną podstawę prowadzonych badań nie tylko w obszarze konsumpcji, ale może przykładowo dotyczyć również konstrukcji miar syntetycznych do oceny spółek na rynku energii elektrycznej [Halicka 2012, s. 84-88], zastosowań marketingowych [Gatnar, Walesiak 2004, s. 361], czy też w przypadku analiz prowadzonych pod kątem oceny szkół wyższych z zastosowaniem analizy skupień i metody DEA [Nazarko, Chodakowska, Jarocka 2012, s. 163-172].

Analiza zmienności ma na celu wyeliminowanie cech nisko zróżnicowanych, które z merytorycznego punktu widzenia charakteryzują się małą zdolnością dyskryminacyjną, dlatego nie są istotne z analitycznego punktu widzenia. W literaturze można znaleźć propozycje pomiaru zmienności cech diagnostycznych, które odbywają się z wykorzystaniem różnego rodzaju współczynników [Młodak 2005, s. 5-18]. Najczęściej znajduje zastosowanie klasyczny współczynnik zmienności, który w swojej konstrukcji wykorzystuje klasyczne miary rozkładu badanych cech

diagnostycznych, takie jak: średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe. Miary te są wrażliwe na asymetrię rozkładu empirycznego.

W przypadku badań konsumpcji w ujęciu województw postuluje się wyodrębnienie Warszawy jako oddzielnego obiektu analizy [Słaby, Czech 2011, s. 7-22]. Wynika to z faktu, iż obszar stolicy jest bardzo wysoko rozwinięty i powoduje to zawyżanie ocen województwa mazowieckiego w stosunku do innych regionów Polski. Znajduje to swoje odzwierciedlenie m.in. w występowaniu dla Warszawy nietypowych (odstających lub ekstremalnych) wartości w rozkładach poszczególnych cech diagnostycznych. Bardzo pomocne wówczas staje się wykorzystanie współczynników zmienności charakteryzujących się odpornością na wpływ asymetrii rozkładu empirycznego. Jedną z takich propozycji wykorzystuje w swojej konstrukcji pojęcie wielowymiarowego wektora medianowego i wyraża się następującym wzorem [Młodak 2006, s. 29]:

$$V_p = \frac{mad(X_j)}{\theta_j}, \quad (1)$$

gdzie: $mad(X_j)$ – medianowe odchylenie bezwzględne w rozkładzie j -tej cechy [Słaby, Czech 2011, s. 10]:

$$mad(X_j) = \text{med}_{i=1,2,\dots,n} |x_{ij} - \theta_j|, \quad (2)$$

zaś wartości θ_j to składowe poszczególnych wielowymiarowych wektorów medianowych (brzegowego i A. Webera). Wartości poszczególnych elementów wielowymiarowego wektora A. Webera uzyskuje się z następującego wzoru [Słaby, Czech 2011, s. 10]:

$$T(\Theta, R^m) = \arg \min_{\Theta \in R^m} \left\{ \sum_{i=1}^n \left[\sum_{j=1}^m (x_{ij} - \theta_j)^2 \right]^{1/2} \right\}. \quad (3)$$

Prezentację koncepcji mediany A. Webera można znaleźć w pracy [Młodak 2009, s. 3-21].

Natomiast drugi etap statystycznej weryfikacji zbioru potencjalnych zmiennych diagnostycznych to eliminacja cech wysoko skorelowanych. Pośród szerokiego zestawu metod na uwagę zasługuje metoda odwróconej macierzy współczynników korelacji liniowej Pearsona [Panek 2009, s. 23] oraz parametryczna metoda Z. Hellwiga [Nowak 1990, s. 26-33].

3. Implementacja wybranych metod do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim

Jako podstawę analizy zastosowania wybranych metod doboru statystycznego przyjęto zbiór dziesięciu następujących zmiennych diagnostycznych: X_1 – przeciętny

miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym (w zł), X_2 – udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w ogólnej ich sumie – w ogólnej sumie wydatków gospodarstwa domowego – (w %), X_3 – udział wydatków na wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego w ogólnej ich sumie (w %), X_4 – udział wydatków na zdrowie w ogólnej ich sumie (w %), X_5 – udział wydatków na transport w ogólnej ich sumie (w %), X_6 – udział wydatków związanych ze spędzaniem czasu wolnego w ogólnej ich sumie (w %), X_7 – przeciętny wiek głowy gospodarstwa domowego (w latach), X_8 – przeciętny poziom wykształcenia głowy gospodarstwa domowego, X_9 – przeciętny próg miesięcznego dochodu netto uznawany za minimalnie wystarczający (w zł), X_{10} – przeciętna ocena sytuacji materialnej. Wartości poszczególnych cech diagnostycznych uzyskano z rozkładów empirycznych zaczerpniętych z Badań Budżetów Gospodarstw Domowych GUS w 2007 r. Wyselekcjonowany zbiór potencjalnych cech diagnostycznych został poddany analizie zmienności z zastosowaniem dwóch typów współczynników zmienności – klasycznego i jego wersji pozycyjnej. Wyniki przeprowadzonej analizy zawarto w tab. 1.

Tabela 1. Mierniki asymetrii i zróżnicowania zbioru cech diagnostycznych

Miary		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}
A_s	A	-0,19	0,89	-0,02	-0,46	-0,46	0,07	-0,37	-0,68	0,33	0,65
	B	2,99	-1,20	-0,01	-0,17	-0,51	2,39	-0,32	-2,91	1,59	0,03
V_k	A	10,04	6,35	5,44	16,97	25,38	7,10	2,47	5,38	7,67	2,99
	B	19,48	8,85	5,27	17,92	24,53	11,85	2,50	9,66	9,98	3,40
$V_{p.m.b}$	A	5,21	3,79	4,82	13,75	16,74	5,26	1,81	3,50	6,56	1,84
	B	4,95	4,03	4,92	12,34	16,75	4,54	1,90	2,57	5,42	2,57
$V_{p.m.W}$	A	5,48	3,80	4,19	16,36	16,10	6,30	1,81	3,19	6,53	2,24
	B	4,62	4,01	3,95	15,54	16,55	5,84	2,01	2,84	6,20	2,42

Objaśnienia skrótów: A – 16 województw, B – 16 województw oraz Warszawa (mazowieckie bez Warszawy), A_s – współczynnik asymetrii, V_k – klasyczny współczynnik zmienności, $V_{p.m.b}$ – pozycyjny współczynnik zmienności z medianą brzegową, $V_{p.m.W}$ – pozycyjny współczynnik zmienności z medianą Webera.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Czech 2010].

Analizując dane z tab. 1, stwierdzono, iż w przypadku oddzielnego uwzględnienia Warszawy w analizie (16 województw oraz Warszawa) wartości klasycznego współczynnika zmienności w przypadku poszczególnych cech mogą wzrastać znacząco. Powodowane jest to silną asymetrią rozkładu empirycznego wynikającą z występowania nietypowych wartości dla stolicy w rozkładach cech.

Stwierdzono, iż zastosowanie pozycyjnego współczynnika zmienności opartego na pojęciu medianowego odchylenia bezwzględnego czyni analizę niewrażliwą na wpływ wartości nietypowych. Dodatkowo zastosowanie mediany A. Webera pozwala uwzględnić interakcje w zbiorze zmiennych diagnostycznych, co powo-

duje w niektórych przypadkach podniesienie wartości współczynnika zmienności w porównaniu do wersji z medianą brzegową, w innych zaś obniża jego wartość. Uwzględniając zawarte w literaturze stwierdzenia na temat wartości progowej pozycyjnego współczynnika zmienności do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim [Słaby 2006a, s. 124], w pracy przyjęto jego wartość na poziomie około 5%. Stwierdzono, iż zastosowanie mediany Webera do analizy zmienności dla 16 województw i Warszawy (mazowieckie bez Warszawy) przy sztywnym progu dyskryminacyjnym 5% pozwala na uwzględnienie w dalszej analizie cechy X_6 .

Zauważono również, że przyjęcie wartości progowej 10% (najczęściej stosowane) powodowałoby pozostawienie do analizy tylko dwóch cech: X_5 i X_6 . W związku z tym cechy, dla których wartości współczynników zmienności w ujęciu pozycyjnym były poniżej przyjętego progu dyskryminacyjnego 5%, uznawano za quasi-stałe i eliminowano. W wyniku przeprowadzonej analizy do dalszych badań przyjęto następujące cechy diagnostyczne: X_1 , X_4 , X_5 , X_6 i X_9 , które poddano analizie korelacyjnej z zastosowaniem metody odwróconej macierzy współczynników korelacji Pearsona. Wyniki analizy zostały zamieszczone w tab. 2.

Tabela 2. Odwrócone macierze korelacji Pearsona

	16 województw					16 województw oraz Warszawa				
	X_1	X_4	X_5	X_6	X_9	X_1	X_4	X_5	X_6	X_9
X_1	4,01	0,58	0,15	-2,61	-1,04	10,35	-0,40	0,96	-7,59	-2,50
X_4	0,58	1,54	-0,89	-0,46	0,18	-0,40	1,53	-0,90	-0,48	0,53
X_5	0,15	-0,89	1,96	0,59	-1,25	0,96	-0,90	1,97	0,83	-1,86
X_6	-2,61	-0,46	0,59	3,93	-1,15	-7,59	-0,48	0,83	10,36	-2,47
X_9	-1,04	0,18	-1,25	-1,15	3,02	-2,50	0,53	-1,86	-2,47	5,64

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Czech 2010].

Należałoby zauważyć, iż przypadek oddzielnego ujęcia Warszawy w analizie powoduje znaczący wzrost wartości na głównej przekątnej odwróconej macierzy korelacji. Przekroczenie tej wartości progowej na poziomie 10 może świadczyć o złym uwarunkowaniu numerycznym macierzy i zbyt dużym skorelowaniu odpowiedniej cechy z innymi. Przyczyn zaistniałej sytuacji należy upatrywać jednak w występowaniu nietypowych wartości dochodu rozporządzalnego i odsetka wydatków związanych ze spędzaniem czasu wolnego dla gospodarstw domowych zamieszkujących obszar stolicy, co znajduje swoje odzwierciedlenie w wartościach współczynników asymetrii zamieszczonych w tab. 1. W tym przypadku posłużono się więc zaprezentowaną przez A. Młodaka uwagą o możliwości zastosowania w miejsce współczynników korelacji Pearsona współczynników korelacji Spearmana lub τ -Kendalla [Młodak 2006, s. 31-33]. Wyniki przeprowadzonej powtórnie analizy korelacyjnej dla przypadku 16 województw i Warszawy zestawiono w tab. 3.

Tabela 3. Odwrócone macierze korelacji Spearmana i τ -Kendalla dla 16 województw (mazowieckie bez Warszawy) oraz Warszawa jako siedemnasta jednostka badania

	Spearmana					τ -Kendalla				
	X_1	X_4	X_5	X_6	X_9	X_1	X_4	X_5	X_6	X_9
X_1	3,21	0,26	0,04	-1,72	-1,13	1,77	0,16	-0,07	-0,88	-0,41
X_4	0,26	1,19	-0,47	-0,14	0,12	0,16	1,10	-0,29	0,01	0,03
X_5	0,04	-0,47	1,49	0,63	-0,94	-0,07	-0,29	1,15	0,22	-0,32
X_6	-1,72	-0,14	0,63	3,09	-1,06	-0,88	0,01	0,22	1,79	-0,49
X_9	-1,13	0,12	-0,94	-1,06	2,82	-0,41	0,03	-0,32	-0,49	1,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Czech 2010].

Analiza wartości znajdujących się na diagonalach poszczególnych macierzy pozwala zaobserwować znaczący ich spadek w porównaniu do metody odwróconej macierzy współczynników korelacji Pearsona. Wynika to z faktu, iż współczynnik korelacji liniowej Pearsona w swojej konstrukcji opiera się na średniej arytmetycznej i odchyleniu standardowym, a więc charakterystykach, które nie są odporne na wpływ wartości nietypowych występujących w rozkładach empirycznych cech diagnostycznych.

Analizie poddano również parametryczną metodę Z. Hellwiga w wersji klasycznej oraz wykorzystano wersję zmodyfikowaną zaproponowaną przez A. Młodaka, która polega na zastąpieniu sumy modułów kolumny (wiersza) macierzy współczynników korelacji poprzez ich medianę. Wyniki z zastosowaniem dwóch sposobów konstrukcji wielowymiarowego wektora medianowego zaprezentowana w tab. 4.

Tabela 4. Wyniki analizy korelacyjnej z zastosowaniem parametrycznej metody Z. Hellwiga w postaci klasycznej i zmodyfikowanej

Rodzaj cechy	Typ analizy	Wariant klasyczny	Wariant z medianą brzegową	Wariant z medianą Webera
Centralne	A	X_1, X_9	X_6	X_1
	B	X_9	X_6	X_9
Satelitarne	A	X_6	X_1	X_6
	B	X_1, X_6	X_1, X_9	X_1, X_6
Izolowane	A	X_4, X_5	X_4, X_5, X_9	X_4, X_5, X_9
	B	X_4, X_5	X_4, X_5	X_4, X_5

Objaśnienia skrótów: A – 16 województw, B – 16 województw oraz Warszawa.

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica PL i Microsoft Excel.

Zastosowanie wersji zmodyfikowanej z użyciem mediany brzegowej miało na celu uczynić analizę niewrażliwą na asymetrię rozkładu empirycznego cech (przy-

A – 16 województw

B – 16 województw oraz Warszawa

Rys. 1. Przestrzenne zróżnicowanie konsumpcji w ujęciu pośrednim z zastosowaniem mediany A. Webera

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem programu Statistica PL.

padek analizy dla 16 województw i Warszawy, gdzie województwo mazowieckie rozpatrywane jest bez stolicy). Zastosowanie zaś mediany Webera dodatkowo pozwoliło na uwzględnienie interakcji w zbiorze rozpatrywanych zmiennych diagnostycznych.

Przykład podziału taksonomicznego z zastosowaniem pozycyjnej metody porządkowania liniowego z wykorzystaniem wyników doboru finalnego zestawu cech diagnostycznych przy użyciu metody odwróconej macierzy współczynników korelacji zaprezentowano na rys. 1. W ujęciu pozycyjnym spośród metod normalizacyjnych stosowano standaryzację z zastosowaniem mediany Webera [Słaby 2006].

4. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy zastosowania wybranych metod doboru finalnego zestawu cech diagnostycznych do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim można stwierdzić, że weryfikacja statystyczna potencjalnego zestawu zmiennych diagnostycznych do badań w ujęciu województw powinna zostać poprzedzona analizą asymetrii rozkładu empirycznego.

Ponadto w procesie statystycznej weryfikacji zgromadzonego zestawu cech diagnostycznych w warunkach występowania silnej asymetrii rozkładu empirycznego należy kierować się pozycyjnymi współczynnikami zmienności będącymi ilorazem medianowego odchylenia bezwzględnego cechy i jej mediany. W przypadku zastosowania pozycyjnych współczynników zmienności w procesie konstrukcji finalnego zestawu cech diagnostycznych jako podstawy konstrukcji miary syntetycznej do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim wartość graniczna, poniżej której cechy uznaje się za mało zróżnicowane, powinna się kształtować na poziomie 5%.

Wykorzystanie wyłącznie pozycyjnego współczynnika zmienności opartego na medianie brzegowej może prowadzić do nadmiernej eliminacji zmiennych, a tym samym zmniejszać wartość informacyjną i poznawczą budowanych modeli. Znacznie lepszym rozwiązaniem wydaje się wykorzystanie pojęcia wielowymiarowej mediany A. Webera, której zastosowanie pozwala nie tylko uodpornić analizę na wpływ wartości nietypowych, ale również uwzględnia interakcje w zbiorze zmiennych diagnostycznych na etapie analizy zmienności, co poprzez uwzględnienie w analizie innych komponentów modelu może wpływać na decyzję o zakwalifikowaniu danej cechy do dalszych badań empirycznych.

W warunkach silnej asymetrii rozkładu empirycznego – przypadek analizy dla 16 województw i Warszawy (województwo mazowieckie rozpatrywane bez Warszawy) – wykorzystanie współczynników korelacji liniowej Pearsona nie jest „uprawnione”. Wynika to z faktu, iż wartości na głównej przekątnej odwróconej macierzy współczynników korelacji zostają sztucznie zawyżone ze względu na nietypowe wartości cech dla stolicy.

Wykorzystanie metody odwróconej macierzy współczynników korelacji dostarcza bardziej jednoznacznych wyników w zakresie doboru finalnego zestawu cech

diagnostycznych do badań konsumpcji w ujęciu pośrednim niż implementacja parametrycznej metody Z. Hellwiga zarówno w ujęciu klasycznym, jak i zastosowaniem jej wersji zmodyfikowanej wykorzystującej pojęcie wielowymiarowego wektora medianowego.

Literatura

- Czech A., *Modelowanie konsumpcji w ujęciu pośrednim. Aspekty metodologiczne* (rozprawa doktorska), 2010.
- Gatnar E., Walesiak M., *Metody statystycznej analizy wielowymiarowej w badaniach marketingowych*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2004.
- Halicka K., *Budowa i analiza rankingów spółek dystrybucyjnych z wykorzystaniem metod porządkowania liniowego*, „Rynek Energii” 2012, nr 2.
- Młodak A., *Ocena zmienności cech statystycznych w modelu taksonomicznym*, „Wiadomości Statystyczne” 2005, nr 9.
- Młodak A., *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Difin, Warszawa 2006.
- Młodak A., *Historia problemu Webera*, „Matematyka Stosowana” 2009, nr 10(51).
- Nazarko J., Chodakowska E., Jarocka M., *Segmentacja szkół wyższych metodą analizy skupień versus konkurencja technologiczna ustalona metodą DEA – studium komparatywne*, [w:] Taksonomia 19, *Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania*, Wrocław 2012.
- Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
- Panek T., *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej*, SGH, Warszawa 2009.
- Słaby T., *Konsumpcja. Eseje statystyczne*, Difin, Warszawa 2006a.
- Słaby T., *Statystyczny pomiar konsumpcji*, [w:] M. Janoś-Kresło, B. Mróz, *Konsumenci i konsumpcja we współczesnej gospodarce*, SGH, Warszawa 2006b.
- Słaby T., Czech A., *Zróżnicowanie regionalne konsumpcji w ujęciu pośrednim – ujęcie statyczne i przestrzenno-czasowe*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, SGH, Warszawa 2011, nr 111.

APPLICATION OF CHOSEN METHODS FOR THE SELECTION OF DIAGNOSTIC VARIABLES IN INDIRECT CONSUMPTION RESEARCH

Summary: The main aim of the paper is to find the most effective method for the selection and analysis of a set of diagnostic variables for indirect consumption research with the use of synthetic consumption measures. The analysis of potential sets of variables in the process of the assessment of living standard in different voivodeships was carried out using various methods. Special emphasis was put on the fact that within the area of the Mazowieckie Voivodeship, Warsaw ought to be analyzed separately. This way of carrying out analysis can cause asymmetry in empirical distribution of diagnostic variables, which requires the implementation of adequate methods that would eliminate imperfections of analyses at the stage of the final selection of a set of diagnostic variables.

Keywords: indirect consumption, selection of diagnostic variables, synthetic measure.